

Csepeli György

„Szenvedő szerkezetben”

Megszűnt az *Írószemmel*, megszületett a *Magyar Mozaik*. Az írók tekintete időközben részint nagyon is közeli, részint nagyon is távoli („adó”, „lét”) problémákra vetült, melyek elvakíthatták őket a középtávú és mindennapi magyar valóság problémáival szemben. Az írói szociográfia műfaja kipusztult, s aki műveli, az annyi szennyet, piszkot, silány anyagot kever primitív szövegébe, hogy az már önmagában is (egy igazi) szociográfus tollára méltó jelenség lehet.

A *Magyar Mozaik* írásai újságírók, riporterek tekintete által befogott társadalmi jelenségeket jelenítenek meg. Aki figyelemmel követi a magyar sajtót, olvassa az *Új Tükör*-t, az *ÉS*-t, valamint a *Mozgó Világot*, hallgatja a rádió dokumentumműsorait, az semmi újat nem fog találni az írások, műsorleírások között: kivétel nélkül mindegyik az 1987. év termése. Együtt persze jóval többet mondanak el, mint külön-külön. A nem szociológusok által írott szociográfiák hátránya, hogy a fa mögött sokszor nem látszik az erdő. Ugyanez persze előny is, hiszen a jó stílusban, belletrisztikai eszközök birtokában papírra vetett írás élvezetes, szórakoztató hatás kiváltására is alkalmas.

A szórakoztatás itt feltételesen értendő, hiszen némi mazochizmusra van annak szüksége, aki ezen írásokon akar derülni. De mivel sorsokkal találkozunk, részvétünk, együttérzésünk, felháborodásunk élményszerűvé teszik a kötettel való megismerkedést.

Két tekintetben egyoldalú a gyűjtemény. Egyrészt semmi információt nem kapunk arról, hogy miként is telt Magyarország 1987-es éve. A lényegi folyamatokról a riportok hallgatnak. Sem a gazdaságpolitika, sem a belpolitika emlékezetes konfliktusai nem tükröződnek bennük. Bár aktuális közleményként jelentek meg, folyóiratokban, képeslapokban, rádióban hangzottak el, éppen az aktualitásuk fogyatékos. A 80-as évek bármelyikében megjelenhettek volna, s félé, hogy még a 90-es években is aktuálisak lesznek, a szó nem köznapi értelmében.

Mert ennek az egyoldalúságnak szerves része a másik egyoldalúság: a kötet egészéből áradó nyomasztó, fojtogató légkör. Testi-lelki szegénységről tanúskodó világ tárul fel az olvasó előtt. E világból talán csak vállalkozás útján lehet kiemelkedni. A kötetben felbukkanó mindkét sikersztori gazdasági self-made manról szól. A többiek az állam és az élet megszomorítottjai és megalázottjai. A riportok hőseinek nem volt választási lehetőségük, még a büntetőjogi értelemben bűnösnek találtatottak is ártatlanok. Akár szegény, akár deviáns vagy más módon bajba jutott valaki, mindenképpen illik rá a kötet egyik riporthőséről írott jellemzés: „Nem ő tette a dolgokat, vele megtörténtek a dolgok.”

Az egyoldalúságokért nem a kötet szerzői tehetnek, s a válogató Pelle János is vétlen, hiszen az 1987-es riporttermés javát szedte össze. Vélhetően az a lapszerkesztői gyakorlat a ludas

ebben, mely az első megjelenések előtt ahhoz már elég bátor, hogy „negatív”, „sötét” jelenségek bemutatását ne tiltsa meg a munkatársnak, de ahhoz még gyáva, hogy az okokig lehatoló, strukturális mélységű írásoknak teret engedjen.

Az első egyoldalúság úgy keletkezhet, hogy a sötétben látó írásokat engedélyező szerkesztő úgy véli, hogy majd a többi úgylis helyrebillenti a mérleget az optimista írások közlésével, s ily módon elszabadul egy önmagát erősítő bűvös láncolat: megszületik a deprimált Magyarország képe a sajtóban. (Talán egyedül a Televízió tartja rendíthetetlenül az optimizmus hadállásait.)

A másik egyoldalúságot aligha lehetne fölszámolni úgy, hogy csupa optimista riportot válogatna be a szerkesztő a *Magyar Mozaik*-ba. A változtatás a *konfliktusok* irányába kellene történjen. Kevésnek vélem (még ha számra nézve sok is) a szenvedő szerkezetek társadalmi anomáliái által sanyargatott hősök panaszos hangú bemutatását. Elvégre emberekről van szó, akik emberek által teremtett helyzetek foglyai, s ráadásul az e helyzeteket teremtők sem egytől egyig elszánt rontópálok, hanem sok esetben tévedések, jó szándékú illúziók tragikus áldozatai csupán.

A megszorítottak és megalázottak csak a mozaik egyik felét teszik ki; szükség van a megszorítottokra és a megalázókra is. Ám e két tábor korántsem válik el egymástól élesen, nincs közöttük vizesárok, szögesdrót. A harc közöttük ugyanazon a térfelen, sokszor ugyanabban az emberben zajlik. Szeretnék egyszer egy olyan *Magyar Mozaik*-kal találkozni, amelynek perspektívája is lesz, miáltal melodramai jelenetei valódi drámákká válnak.

(Magyar Mozaik 87. Szerkesztette: Pelle János. Minerva. 372 oldal, fűzve)